

ЗАГАДКАТА ИВАН МАРИНОВ [1877-1941]

"Tempus minuit luctus maestaque corda iuvat"
OVIDIUS

мето на художника Иван Маринов не предизвиква асоциации, нито оживени дискусии. Бихме открили информация за него в графа „непознати български художници“ от началото на миналия век, ако съществуваше подобна официална статистика у нас. За съжаление такава е съдбата на много български художници, които са останали в сянка, настрана от художествения живот в България и не са изследвани от българското изкуствознание. Някои от причините за това незавидно положение са неподходящата социокултурна среда от края на XIX и през първите десетилетия на XX век у нас, а днес – липсата на традиции по отношение на миналото, на правилни критерии и нужда от утвърждаването им. С малко повече проучване по въпроса ще успеем да свържем името Иван Маринов с това на големия български художник и професор в Държавната художествена академия – Никола Маринов (1879-1948), по-малък брат на Иван Маринов. Неговата художническа история и до сега щеше да остане неизвестна, ако през 2007 г. не бяха проучени малкото останали документи от архива на академия Албертина. Ако художникът Иван Савов не беше споменал, че знае за съществуването на няколко произведения от Иван Маринов, ако равнодушието, с което се сблъскахме постоянно през тези години беше успяло да убие желанието и ентузиазма да въведем в научно и обществено обръщение още едно име от големия брой непознати български художници.

Иван Маринов е роден през 1877 г. в Ески Джумая, днес Търговище. Той е третият син в семейството на заможния търговец абаджи Марин Христов и съпругата му Симеонка (Монка). Според фамилната легенда Иван Маринов не завършва академия Албертина, а повикан от баща си, се връща преждевременно в Ески Джумая, за да поеме семейните дела. Обичайно това е задължение на първородните синове в семейството. Българите в онези далечни години са били практични хора. Защо бащата ще изпраща сина си Иван в Италия да учи за художник - нещо толкова непрактично, ако смята на него да повери грижата за семейството?

Тази история не звучи убедително. В монографията *Никола Маринов. Живот и творчество* (1957) авторът Светлин Босилков се позовава на спомените на все още живите и по-близки роднини за бащата на братята Иван и Никола Маринови. Според тях абаджи Марин бил строг във всяко друго отношение, но оставял децата си свободно да се развиват и да избират своя път в живота. Той обичал да казва, според мен не без известна гордост, че „неговите момчета си знаели работата”.¹ Тогава защо, ако Иван Маринов се връща в Ески Джумая през 1901 г., за да помага в делата на баща си, още на следващия месец след завръщането си става учител по рисуване в Априловската гимназия в Габрово?² Пак там някъде, около 1902 г., когато умира баща му, художникът преустановява кариерата си и на учител и затваря напълно и завинаги тази страница от живота си. Не стига това, но Иван Маринов отива докрай в решението си да загърби бъдещето си на художник и променя името си. Скоро след като напуска Априловската гимназия, младият и образован в Италия художник Иван Маринов се превръща в Иван Абаджимаринов³, известен общественик и политик в района. Тези странни и неясни днес обстоятелства, парченцата информация, събрана от лични документи, стари снимки с избледняващи надписи и известните ни негови картини ме накараха да потърся подробности и следи за художническата му история и в Италия.

В Полоне (Биела) Фондация „Фратели Пиаченца“ пази архива на италианския приятел на Иван Маринов – художника Джузепе Бодзала. Приятелството им и до днес се помни във фамилия Пиаченца.⁴ В България фамилия Абаджимаринови също бяха чували за това приятелство. Все пак времето не е успяло да заличи напълно спомените. Грижлива ръка е запазила кореспонденцията, вещи и художествен материал, които днес разказват вълнуваща история за приятелството на двама студенти от академия Албертина и за италианското наследство на художника Иван Маринов.

¹ Босилков, Св., Никола Маринов. Живот и творчество, Български Художник, С., 1957, с.12

² Според регистрационната книга на Априловската гимназия в Габрово от 1835 до 1935 г. Иван Маринов е учител от 01.09.1901 г. до 01.11.1902 г.

³ В матрикулните книги на Албертина, Иван Маринов се записва с бащиното име „Маринов“. Писмата до и от Джузепе Бодзала и картините му също са подписани „Маринов“. Откога приема фамилията „Абаджимаринов“ няма точни сведения, но вероятно почти веднага след като прекъсва учителската си кариера през 1902 г. През 1909 г. изпълнява длъжността председател на Шуменската постоянна окръжна комисия. В периода 1926-1930 г. е общински съветник в Ески Джумая. Член е на Варненската търговско-индустриална камара. От 16 януари 1931 г. до 09 януари 1934 г. е избран за кмет на града. Един от постоянните дарители на безплатните ученически трапезарии в Ески Джумая

⁴ Фамилия Пиаченца са от първите, които развиват текстилната индустрия в Пиемонт. През 1733 г. Франческо Пиаченца основава текстилна манифактура в Полоне. Първият исторически документ, в който става дума за тях е от 1733 г. и се отнася за правото на търговците на вълна от фамилия Пиаченца да използват водите на река Оропа за пране на вълна.

Не знаем със сигурност кога и как започва силната любов на младия Иван Маринов към изкуството. Не знаем и откъде водят началото си духовните импулси, тласнали го по пътя към Италия. Със сигурност най-вече лична вътрешна чувствителност и вроден стремеж към красивото подтикват художника към онова, което България не може да му предложи в онези години. Факт е, че Рисувалното училище е открито в София през 1896 г., година след заминаването на Иван Маринов за Торино. Този период е и времето, когато много младежи започват да се движат свободно в различни културни и географски ширини, образоват се в най-престижните учебни заведения в Европа. Общуват с европейските си колеги и споделят общи идеали и мечти.

Осемнадесетгодишен, Иван Маринов заминава за Италия през есента на 1895 г. Отива да учи за художник в престижната Кралска художествена академия Албертина в Торино.⁵ Младият човек не подозира, че това пътуване завинаги ще преобърне и драматично ще бележи живота му. Той е един от първите български възпитаници на Академията наред с Георги Митов, Драган Данаилов, Христо Берберов, Захари Желев и Христо Гунчев.⁶ Според регистрите в архива на Албертина Иван Маринов завършва пълния шестгодишен курс на обучение, в периода от 1895 до 1901 г. Той е възпитаник на най-споменаваните и обичани от българските студенти професори в академия Албертина – Джакомо Гросо, Пиер Челестино Джиларди и Андреа Таверние. От архивите на академията е известно, че Иван Маринов е един от добрите студенти там. За напредъка си получава грамоти, а малкото запазени негови картини само потвърждават оценката на италианските му професори. Италианските години в историята на художника бележат дълбоко и завинаги съзнанието и живота му. Той не само заминава за Торино, не просто учи в Албертина. Той живее и усеща себе си най-пълноценно и на място в Италия, в новата социална и културна среда, различна от живота в България.

По същото това време, когато Иван Маринов пристига в Торино, като ученик на проф. Джакомо Гросо се записва и Джузепе Бодзала.⁷ Той е поощрен в живописването от големия италиански художник Лоренцо Делеани (1840-1908) и остава негов най-близък приятел до края на

⁵ Подробности за академичното образование на Иван Абаджимаринов в Албертина, В: Данева, А., Изненадата Иван (Джовани) Абаджимаринов (1877-1941). Непознати факти за художника. – В: Изкуствоведски четения 2008, ИИ, БАН, 2008.

⁶ Карлуковска, С., Първите български възпитаници на академия Албертина в Торино. – Проблеми на изкуството, 2001, с. 44

⁷ Джузепе Бодзала Прет (Биела 1874-1958 Полоне) е последното от четиринадесетте деца на индустриалеца Джовани Бодзала Прет и на Ефизия Села, сестра на Куйнтино Села (1827-1884) – политик, финансист, алпинист; един от основателите на Club Alpino Italiano (1863). След смъртта на родителите си Дж. Бодзала едва 6-7 годишен отива да живее при сестра си Силвия, която е омъжена за Федерико Пиаченца – индустриалец от Полоне, Биела.

живота му. Там, в залите на Албертина започва приятелството на Иван Маринов и Джузепе Бодзала. По време на своето следване двамата младежи споделят едно жилище-ателие. За живота в Италия на двамата приятели напомнят лични писма, фотографии и картички. Този документален материал „разказва“ за студентските години в Албертина, разкрива картини от семейния живот и уют в резиденцията на фамилия Пиаченца в Полоне, от разходки в околностите на Торино и светилището Оропа. Картини за спомен от негови състуденти и художници-приятели са запечатали завинаги фрагменти от красивия планински пейзаж на Пиемонт. И не само това, тази различна, традиционно интелектуална среда с висок обществен статус в италианското общество приема Иван Маринов като равен в своето обкръжение. В края на студентските им години, през зимата на 1900 г., Иван Маринов пише от Торино до болния тогава Бодзала. Редове от писмото хвърлят светлина върху приятелските отношения на двамата: *„Скъпи Бодзалино, тук съм в това тясно студио, сам. Мислех да ти пиша, за да споделя студа с теб, понеже си го усещал и ще го усещаш още една година“*. Освен това в писмата си Иван Маринов не забравя да засвидетелства уважение, признание и топло отношение към роднините на Бодзала: *„Моля те за една услуга: да поздравиш майка Тереза⁸ и да и предадеш да ми изпрати веднага две парчета хубаво масло. Моето го изядоха брат ми (Никола Маринов, б.а.) и Борис⁹. Надявам се да бъде скоро...“* И накрая завършва: *„Моля те да поздравиш семейството си, да им благодариш и да ме извиниш за притесненията. Идвай си скоро, че съм сам между тези стени. Ще поживеем още малко този мизерен живот, но свободни.“* Това мило и на пръв поглед обикновено писмо, изпратено от Маринов до приятеля Джузепе Бодзала в студената и влажна зима на 1900 г. е изпълнено с братска обич, със самота и горчивина от предстоящата раздяла. То свидетелства за средата, в която живеят двамата приятели и разкрива статута на Маринов във фамилия Пиаченца. Че двамата са били изключително близки напомнят и надписите върху общите им снимки, оставени от Джузепе Бодзала, където Маринов винаги е посочван като „приятелят Иван Маринов от Ески Джумая“, а двамата са наричани с още по-яркото „amici per la pelle“, т.е. „приятели до смърт“. Само седем месеца след това писмо, през август 1901 г., Иван Маринов и Джузепе Бодзала завършват Академия Албертина и пътищата им се разделят завинаги. Иван Маринов се връща в Ески Джумая и в отговор на полученото от Бодзала писмо (за съжаление неоцеляло във времето) пише с отчаянието и болката на обречен човек, попаднал в чужд и неприветлив свят:

⁸ За личността на „майка Тереза“ не бяха намерени сведения във Фамилия Пиаченца.

⁹ Борис Бончев – студент по ветеринарна медицина в Торино и близък приятел на Никола Маринов.

Скъпи мой Бодзала,

Нямах сила да ти пиша преди да получа милото ти писмо. Много дълго плаках по пътя за вкъщи и после у нас. Ти знаеш защо се измъчвам. Говорих ти за живота, който ще вода – едно мъчение за мен ще бъде животът в България. От 12 дни съм вече вкъщи - не се храня, тъжен съм и много съм отслабнал. Много ме измъчва нашата раздяла, мисля за нашето приятелство, за нашите незабравими моменти и прекрасни спомени. Как да свикна без теб, с кой да споделям проблемите си? Няма да имам вече друг приятел, защото познавам само теб, скъпи мой. Не мислех, че ще се разделим някой ден. Мислех, но не така, както се измъчвам днес. Това не съм вече аз, липсва ми нещо, слаб съм и съм болен. Надявам се да те видя скоро. В нашата къща ти винаги си добре дошъл. Нашите знаят за приятелството ни. У вас дишах различен въздух. Твоите роднини бяха много мили и сега не мога да забравя хубавите моменти, прекарани заедно. Родителите ми благодарят много за вниманието към мен, един далечен нещастник. Казвам нещастник, защото ти знаеш, че тук съм осъден на смърт. Много ми харесват италианците и хората, които опознах. Бях навлязъл дълбоко във вашия начин на живот и сега е време да се променям...

Скъпи Бодзала, слушай защо съм още тъжен: намерих България в едно положение за оплакване, мизерия, криза... Гимназиите са затворени, а изкуството никой не го разбира, никой не казва на хубавото хубаво. Питаш, защо учих толкова изкуство? Тук всичко върви зле и не вярвам да свикна с този начин на живот. Измъчвам се, защото чувствам повече от другите. След пет часа тръгвам за София и оттам ще ти пиша по-надълго. Моят град е мъртъв, няма търговия, дълговете на държавата рефлектират върху живота. Като една кукла сме в ръцете на другите... Не искам да те отегчавам, но това за мен е много. Никой не е сигурен за кариерата си. Щастливи сте вие, че живеете там, където изкуството е важно и се поощрява, но тук никой не говори за изкуство.

Бодзала, не забравяй твоя приятел. Вярвай, че скоро ще се върна в Италия, дори като обикновен декоратор. Тук обаче не мога да живея дълго. Много неща имам да ти казвам, но си много далече и не можеш да ми помогнеш. Първо на теб пиша, защото треперя, когато мисля да пиша в Италия. Торино е най-красивият град на света и ти оставя прекрасни житейски спомени. Много ти благодаря за хубавите снимки и моля те да поздравиш отново вашите за щедростта и вниманието. Също така в Киаваца поздрави всички онези, които са подписали

милото ти писмо. Когато си спомням за Полоне плача винаги, вярвай ми. Моля те иди в Турино. Аз ще остана в тази нещастна за мен земя.

Довиждане до скоро.

Извинявай, че нямам хартия за писма. Хиляди поздрави на вашите, на Марио и на Гуидо от твоя приятел, далечен приятел Иван Маринов.

*Е. Джумая, 08.08.1901*¹⁰

Когато превеждах малкото запазени писма на Иван Маринов до Джузепе Бодзала винаги ми ставаше тъжно. Усещах отчаянието от безпомощността на един млад дух, затворен сякаш птиче в клетка, който не може да си поеме дъх, да разпери крила и да полети. И отново не ми дават мира въпросите, на които и днес нямаме точен отговор. Защо тази най-ранна част от живота и образованието на Иван Маринов в Италия, не е разказвана през годините и не се познава добре от внуците му? Какво кара един млад художник да се откаже завинаги от рисуването? Какво предизвиква такава крайна и съдбовна промяна в живота му? Не е ли именно рисуването начин да се преодолее депресията от завръщането в Родината? Не трябва ли времето да излекува болката по един живот, който не може да има в България? От друга страна, защо оставаме с впечатлението, че двамата братя Иван и Никола след завръщането им от Италия не поддържат контакти и не общуват? Само по снимките с колеги и приятели от Албертина и писмата на Иван Маринов разбираме, че Никола Маринов е бил част от обкръжението на брат си и Джузепе Бодзала¹¹.

Защо вместо с рисуване Иван Маринов прекарва свободното си време в Ески Джумая в свирене на цигулка? Какво се случва с желанието му да се върне в Италия „дори и като обикновен декоратор“, както пише на Бодзала. Какво разбива мечтите му и какви са били истинските причини за превръщането на един млад и талантлив художник в познатия гражданин и уважаван кмет на Търговище Иван Абаджимаринов, едва ли ще разберем някога. Странно, сякаш всичко нарочно е оставено на времето, което изтрива спомените, което лекува.

Длъжна бях да помисля и по въпроса за една евентуална сърдечна подбуда, която би могла да предизвика такъв драстичен прелом в чувствителната душа на художника. Никъде обаче в

¹⁰ Писмото на Иван Маринов до Бодзала е превод на автора. Оригиналът се съхранява във Фондация Пиаченца, Полоне (Биела)

¹¹ Писма, поздравителни картички и фотографски портрети за спомен очертават приятелския кръг от българи и италианци около Иван Маринов и Джузепе Бодзала. Това са имената на художниците Мария Барозо, Мария Калви, Венанцио Зола, Луиджи Сарторио, Вирандо, Де Мартини, Феличе Карена, Чезаре Феро, Джакомо Кортаци, Оресте Пицио, Ерколе Оливети, Луиджи Минасоли и всички български художници, за които става дума в настоящата изложба и са учили в Албертина до 1901 г.

малкото запазена кореспонденция между Иван Маринов и Джузепе Бодзала не се споменава и няма намек за подобно нещо. Единственото реално усещане за жена в цялата история навън от една картичка с изглед от Косато (Биела), която пазят наследниците на художника. Тя е изпратена до Ески Джумая през 1901 г., т.е. веднага след завръщането му в България. Подписана е лаконично „Поздрави. Лидия“. Латинското „d“ в подписа е поправено. Коя е била Лидия никой във фамилия Пиаченца не се сещаше и не знаеше. В една справка за роднините на Джузепе Бодзала, която любезно ми изпрати д-р Марилиза Куджини от Фондация Пиаченца, вниманието ми привлече името на племенницата на Джузепе Бодзала – Ливия. Възможно ли бе поправеното име да е всъщност Ливия (1879-1978)? Тя е само две години по малка от Иван Маринов и пет години от чичо си Джузепе Бодзала. При последното ми посещение във Фондация Пиаченца през май 2011 г., поисках да видя писма от Ливия Пиаченца Драго, за да сравня почерка от картичката. Оказа се, че почеркът не беше на Ливия и тази версия отпаднаше като възможна причина за поведението на Иван Маринов. Така или иначе картичката стана повод да потърся повече информация за племенницата на Джузепе Бодзала, която в онези далечни години е била тяхна връстница, увеличала се е по изкуството и е една от ученичките в обкръжението на майстора на пейзажа Лоренцо Делеани, приятел на чичо ѝ Бодзала. Почти сигурно е, че Ливия е била част от приятелския кръг на Бодзала и Иван Маринов. Със сигурност е придружавала двамата приятели в многобройните им разходки сред природата и е рисувала *en plein air* с тях. В един каталог на Джузепе Бодзала с пастелни рисунки от изложбата му през 1942 г.¹², който намерихме у наследниците на Маринов странно защо, ако не е имало конкретна причина за това, върху някои картини (*Маслинен клон*, *Морска симфония*, *Укреплението на Драго*) Бодзала отбелязва с молив „От градината на Ливия в Диано“, „От вилата на Ливия в Диано“. Сякаш е искал двамата да си припомнят щастливите младежки години в Полоне и моментите, прекарани заедно с Ливия. Много е възможно, именно от това разбиране за духовен живот и от тази силна любов към изкуството да не е могъл да се откъсне младият художник Иван Маринов, връщайки се в България. Не знаем. Възможно е обаче с това да се обясни безкомпромисното му решение да постъпи така жестоко със себе си и да прекъсне всякакви директни контакти с изкуството. И все пак... Ако е така, защо художникът е получавал редица престижни списания за изкуство, като *The Studio*, *Emporium*, *Jugend*, *Natura ed Arte*, *L'Artista moderno*? Явно не е успял да преживее огромната си носталгия по приятелите в Италия и да изтръгне напълно от сърцето си голямата любов към изкуството и продължава вътрешно да се вълнува от случващото се в Европа. Със сигурност е посетил Венецианското Биенале от 1905 г. Сред личните му вещи е и каталогът, издаден за Биеналето, в който срещу някои картини Иван Маринов собственоръчно

¹² За съжаление този каталог не пристига навреме в Ески Джумая и не е могъл да зарадва приятеля Иван Маринов, който умира през 1941 г

и със самочувствие е документирал впечатлението си от произведенията и авторите. Друг любопитен факт е, че на гърба на неговата картина *Горски пейзаж* (1900) все още стои запазен печат на митническите служби на САЩ. Как и кога тази картина е получила този печат може да се обясни само с включването ѝ, като част от българската експозиция на световното изложение в Сейнт Луис през 1904 г. Както е известно, у нас документи за българското участие на тази световна сцена естествено не са запазени.

Освен незабравимите си спомени от студентските години в Торино и Полоне, художникът Иван Маринов донася със себе си в Ески Джумая картините си, които също повдигаха множество въпроси за авторството, за субективните предпочитания и настроения на авторите, за пейзажа като жанр в Пиемонтската живописна традиция, за отношенията професори – ученици. Копието на Иван Маринов на картината на Антони ван Дайк *Децата на Чарлз I*¹³ е било срязано и сега разполагаме само с дясната му част, изобразяваща Джеймс II с ябълка. Какво е наложило разрязването на картината не е ясно. Копието е било учебна работа на художника. Не е подписано и датирано, но е видно, че е рисувано в края на обучението му в Албертина. Разликата в колорита, която се забелязва, се дължи на факта, че към момента на копирането оригиналът не е бил реставриран, както това се случва по-късно. Самата картина на Иван Маринов е старателно и детайлно работена и показва придобитите умения на художника при пластичното изграждане на образа. В архива на Джузепе Бодзала намерихме една миниатюрна рисунка на женско лице, изпълнена с молив върху хартия. Дясната част на лицето е добре моделирано, а лявата страна е потопена в плътна сянка. Подписана и датирана е „I. Marinoff, 1901“. Друга картина на художника, която изобразява човешка фигура, е малкият, но живо щрихован ескиз *Пастир*.

По-значима част от произведенията на художника Иван Маринов са пейзажи, рисувани с маслени бои върху малки и средни по големина негрундиран дъсчици, каквато е традицията по това време. Картините *Горски пейзаж*, *Планинска пътека* и *Горска тишина* са подписани ясно от Иван Маринов. *Планинска пътека* е датиран „4. 8. 900“. Датировката ориентира мисленето към ваканцията, преди последната година на Иван Маринов в Албертина. Този пейзаж е близък до работите *Горска тишина* и *Горски пейзаж*, които са рисувани *en plein air* по същото време в красивите местности на Полоне, в парка Бурчина или пред впечатляващия алпийски пейзаж, обгръщащ светилището Оропа, предпочитани места не само от Джузепе Бодзала и Иван Маринов, но и от много майстори и любители на пейзажната живопис по това време в Пиемонт, като например Лоренцо Делеани, който е родом от Полоне. В тези малки картини младият художник е пресъздавал с удоволствие природните дадености на района. Това, което ми се струва интересно в случая са светлосенките, проблясъците и играта на слънчеви лъчи,

¹³ Оригиналът се намира в галерия Сабауда в Торино.

проникващи през боровите клони и обливащи в топла светлина зелените поляни с цветя. Четката на художника е умерено пастъозна, когато изгражда короните на дърветата и пестелива, прецизна и едва докосваща платното, когато нанася боята за обикновените планински цветчета. Тази живописна лирика е апотеоз на природата и отразява поетичната същност на художника. Когато картините се подготвяха за реставрацията ми направи впечатление, че за разлика от произведенията *Планински простори* (1897), *Пейзаж с ела* (1899) и *Рибарска лодка* (1899)¹⁴ на Джузепе Бодзала, пейзажите на Иван Маринов сякаш се затваряха пред зрителя, свиваха се в себе си. Липсваше просторът и въздухът, който изпълва с ведра светлина малките дъсчици на Бодзала. Дори палитрата на двамата е различна, въпреки че е нормално художниците от едно обкръжение да си влияят. При Бодзала тя е в преобладаващо по-светлата гама с нежни, звънтящи и ефирни багри на бяло, розово, златисто и синьо. Различна е палитрата на неговия приятел Маринов – сложни нюанси на зеленото, жълтото, кафявото, земни цветове, които го придържат здраво към земята. Когато художник рисува от сърце, с искрено и чисто чувство, неговите настроения се запечатват в картинната повърхност и отразяват характера на своя автор. Тези пейзажи на Иван Маринов разкриват неговия съзерцателен свят. Художникът е привлечен от това природно състояние, което скрито под вековните корони на дърветата и огрявано от слънчевата светлина озарява една обикновена, но красива и деликатна същност. Другите подписани картини на Иван Маринов *Мелница* (1900) и *Пейзаж около езерото Мукроне*¹⁵ (1901) са изпълнени с маслени бои върху платно. От архивите на Албертина стана ясно, че младите художници са имали изпит рисуване от фотография. У наследниците на Иван Маринов има запазена черно-бяла снимка на картината *Мелница* и е много възможно тази картина да е рисувана по снимка. Вероятно очарованието на старата мелница с природните дадености на мястото около нея са допаднали на художника, но като се има предвид чувствителната натура на Иван Маринов, този начин на живописване не е бил по сърцето му. Когато картината *Пейзаж около езерото Мукроне* дойде за реставрацията, тя беше изключително замърсена. След почистването ѝ изненадата беше голяма, тъй като живописният похват на Иван Маринов е емоционален и свободно интерпретиращ. В резултат на това състоянието на природата е уловено в движение и изглежда иреално. Това отличава картината от останалите негови пейзажи, в които натурата, въпреки лиричното тълкуване, е конкретна, обект на художническото изследване. С риск да не съм права ще изкажа хипотезата, че тази картина на

¹⁴ *Рибарска лодка* е само датирана долу вдясно 6.8.99. Атрибуцията, която направи проф. Пиерджорджо Драгоне посочи като най-вероятен автор на картината Джузепе Бодзала. Допълнителните консултации, направени в Италия също потвърдиха неговото авторство.

¹⁵ Малкото езеро Мукроне, намиращо се на 1 894 м. надморска височина е било предпочитано място за много местни художници, като например Лоренцо Делеани, който му посвещава няколко свои картини.

художника е част от „триптих“, който през пролетта на 1901 г. са рисували Иван Маринов, Джузепе Бодзала и някой техен достатъчно близък приятел, запечатал в снимка момента, в който всеки работи върху своята част край високопланинското езеро Мукроне. Важен свидетел е и Фокс, любимото куче на двамата приятели. Тази артистична снимка е запазена във фамилия Пиаченца, а надписът, оставен от Джузепе Бодзала на гърба ѝ, обяснява, че художниците се намират на езерото Мукроне, където рисуват „триптих“. За съжаление и този момент от живота на Иван Маринов и Джузепе Бодзала повдига повече въпроси, отколкото дава отговори, като например: Кой е мистичният фотограф, снимал художниците и Фокс? Къде са другите две картини от т.нар. триптих?

От картините, оставени в наследство от Иван Маринов, има няколко неподписани пейзажа. В процес на работата по атрибуирането им те останаха проблемни. За авторството им може да има много хипотези и това е така, защото произведенията са от най-ранния период на художниците, когато техният живописен почерк е още търсец и оформящ се. Като се има предвид, че Иван Маринов и Джузепе Бодзала явно са били под влияние на обаятелните си преподаватели Джакомо Гросо и Андреа Таверние, а свободното си време са прекарвали в Полоне, често в компанията на Лоренцо Делеани, е трудно да се каже със сто процента сигурност на кого са неподписаните пейзажи. При атрибуирането им чухме различни разсъждения от независими италиански специалисти в областта на живописата от Оточенто, които виждаха в тези картини и живописните четки на преподавателите от Албертина, и тази на майстора на пейзажа Делеани. След изказаните хипотези и след като получих доколкото беше възможно някаква идея за живописата и предпочитаните теми на Джузепе Бодзала от този ранен период на художника, смятам че картините *Заслон*, *По течението*, *Старата мелница* и *Самотна къща* са произведения по-скоро на Иван Маринов, а не на Джузепе Бодзала. Най-малкото поради факта, че като предпочитана тема по това време, настроение и цветна хармония те са по-близки до живописата на българския художник, който явно е харесвал сюжети с преобладаващо материален характер, т.е. привличала го е конкретиката в пейзажа, както се разбира от подписаните му картини, за разлика от тези на Джузепе Бодзала (*Планински простори*, *Пейзаж с ела* и *Рибарска лодка*), в които притегателно е пресъздаването на общата природна атмосфера и красотата на пейзажа. Освен това датировката на *Старата мелница* (17.9.99) като калиграфия напомня повече датировката върху картината *Планинска пътека* (4.8.900), отколкото старателно изписаните дати в картините на Бодзала.

Както споменах по-горе, атрибуирането на картините, които донася със себе си Иван Маринов от Италия, беше едно вълнуващо предизвикателство. В тях се преплитат както собствените, все още неоформени категорично почерци на младите възпитаници на Албертина, така се долавят и влиянията на техните учители. Освен това върху един от малките поетични пейзажи *Пролетна симфония*, може да се разчете почеркът на Леонардо Бистолфи и характерното

латинско „В“, което понякога използва за подпис: A Ivan Marinoff. Bistolfi (На Иван Маринов. Бистолфи, превод на автора). Известно е, че през първата половина на 80-те години на XIX век Бистолфи е обичал да посещава Лоренцо Делеани в градчето Полоне (Биела), където заедно с Джакомо Гросо и Джовани Джани са рисували на открито. Как тази малка картина на големия по онова време скулптор се оказва притежание на Иван Маринов? Тъй като *Пролетна симфония* е пленерна работа, мисля, че единственият начин тя да е наречена на възпитаника от Албертина е двамата – кандидат-художникът и маестрото – да са рисували в компанията на Джузепе Бодзала и на близкия му приятел художника Лоренцо Делеани. Това, разбира се, е един частен случай, от който може да се направят изводи за диалога между учениците и техните учители. В спомените си художникът Христо Гунчев, колега от Албертина на Иван Маринов и Джузепе Бодзала, разказва, че двамата приятели били неразделни и често посещавали небезизвестното и до днес кафе „Сан Карло“¹⁶ в Торино. Там често се срещали и разговаряли с другия обичан от българите преподавател в академията - художника Андреа Таверние. А какво да кажем за факта, че десетилетия наред българските възпитаници на Албертина си спомнят не само с уважение за Джакомо Гросо и Андреа Таверние, но и разказват за тях в България с онова топло чувство и вълнение, което може да се породи и просъществува през годините само между симпатизиращи си, близки личности. Тези приятелски отношения са станали причина в новото изкуство на България от първата половина на XX век да се забелязва тънка и непрекъсната италианска живописна линия. Че Джакомо Гросо и Андреа Таверние са си свършили работата много добре, говорят и двете най-малки дъсчици, учебни работи, правени в Албертина, които Иван Маринов донеся със себе си от Италия като скъп спомен. *Мъж в расо* е работа на художник, който освен че владее техническото изпълнение, е успял да улови достатъчно добре и емоционалното състояние на човека. Първоначално смятахме, че работата е на Иван Маринов, но след обстойно изследване на гърба на дъсчицата, оставен, почти като драскулка, се разчете подписът на Георги Митов. Другата дъсчица *Модел* е интересна с отличното и живописно моделиране на обемите на главата. Тя е подписана с молив долу вляво, но подписът попада точно в аксилата на ръката и разчитането му беше свързано с редица проучвания и съпоставки. В крайна сметка това се оказва много добра ранна работа на колегата на Иван Маринов Джакомо Кортаци, който е негов състудент в Албертина в периода 1895-1901. Последното неподписано произведение, което Иван Маринов донеся също като скъп спомен със себе си от Италия, е *Ирисци*. Тези *Ирисци*, колкото добре и прецизно изпълнени да са, толкова са и проблемни. Не само поради трудностите по определяне на тяхното авторство, но и поради

¹⁶ Кафе „Сан Карло“, открито 1822 г. – Заради модерния си дух през годините става място за срещи на интелектуалци, политици, университетски преподаватели, художници, писатели, журналисти, които се срещат, за да обменят идеи, да обсъждат проекти или да релаксират

факта, че картината не се включваше по никакви външни признаци към работата на познатите ни художници от това обкръжение. Като стилистика също не се припознаваше авторът. Имаше коментари, че и Джакомо Гросо и Джузепе Бодзала са обичали да рисуват цветя, вероятно както и много други художници, за които не знаем, но почеркът на *Ириси* няма общо с техния по-пастъозен маниер на работа. Първото ни усещане за натюрморта бе, че е рисуван от жена, но така и не успяхме до края на подготовката на каталога да решим загадката.

Както се разбира, художническата история на Иван Маринов е изключително любопитна, а като прибавим и използваните похвати а la Шерлок Холмс в подреждането на пъзела, тя се превръща в малка Одисея. Това човешко минало е обвито в дебела, непрозрачна паяжина, която художникът е изплел нарочно, за да не допусне никого до скъпите си спомени и душевната си болка. Иван Маринов е бил човек с голяма култура, надарен с емоционална чувствителност и вътрешна сила. Артист по душа, той отрано прозира невъзможното си бъдеще на провинциален художник-учител в България и усеща, че художническото му образование и придобитото ново възпитание и възприятие за света ще останат неразбрани и ненужни. Като вижда и разбира тъжната истина, художникът сам убива мечтите и желанията си, променяйки съдбата си. Само чрез вярната си цигулка и музиката като единствена утеха за страдащата си душа, Иван Маринов е успявал да прехвърля през годините въображаеми мостове от Ески Джумая до Полоне и Торино, където завинаги е останало пленено сърцето му.

Анжела Данева